

**Program for samfunnsvitenskapelig
forskning knyttet til
petroleumssektoren (PETROSAM2)**

**Programplan
2013-2018**

© Norges forskningsråd 2013

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Oslo, oktober 2013

ISBN 978-82-12-03250-7 (pdf)

Innhold

1. Introduksjon og sammendrag.....	4
2. Bakgrunn og strategiske perspektiver	6
3. Programmets målsettinger	8
4. Brukerrelevans og brukervedvirkning.....	9
5. Kommunikasjon og formidling.....	10
6. Budsjett.....	11
7. Koordinering med andre forskningsprogrammer og virkemidler.....	11
8. Organisasjon	12

PETROSAM2 (2013 – 2018) PROGRAMPLAN

1. Introduksjon og sammendrag

Det er viktig med en stadig tilførsel av forskningsbasert kunnskap på ulike petroleumsrelaterte samfunnsvitenskapelige områder og å sikre rekruttering av nye forskere. Norges forskningsråd og Olje- og energidepartementet (OED) har derfor tatt initiativ til samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning gjennom PETROSAM2.

Programmet er handlingsrettet og har som mål å styrke kunnskap om Norge som petroleumsnasjon og petroleumsaktør, nasjonalt og internasjonalt. Kunnskap om verdien av, og forvaltningen av petroleumsressursene på norsk sokkel skal stå sentralt, samt at programmet skal øke kunnskapen om vår petroleumsvirksomhet i et regionalt og Arktisk perspektiv.

Petroleumsvirksomheten har stor betydning for Norges økonomiske vekst og finansieringen av det norske velferdssamfunnet. Det er både ressursene selv, og måten de forvaltes på, som gir landet de store inntektene. Forvaltningen av naturressurser kan ikke være statisk, men må være gjenstand for politiske prioriteringer og skifter i omstendigheter i de globale petroleumsmarkedene som virker både direkte og indirekte inn på verdien av de norske ressursene. PETROSAM 2 skal fremme kunnskap som er relevant for myndighetsutøvelsen over ressursene på norsk kontinentalsokkel. Dette inkluderer også kunnskap om utviklingen i andre forhold som virker inn på petroleumsaktivitet, verdiskapning og sysselsetting i Norge. Det vises til kapittel 7 for nærmere avgrensinger.

Mange land retter oppmerksomhet mot nordområdene og Arktis, parallelt med at man gradvis får innsikt i hvor store ressurser kontinentalsoklene i arktiske områder antas å ha. I de norske nordområdene er petroleumsaktivitet i gang, og aktiviteten utløser behov for ny og styrket kunnskap om samfunnsmessige forhold knyttet til petroleumsvirksomhet og forvaltning i nordområdene.

Russland har den lengste kystlinjen mot de nordlige havområder av alle stater, og samarbeid med Russland kan bli viktig i årene som kommer, ikke minst som følge av at avgrensingsavtalen mellom våre to land i Barentshavet og Polhavet er brakt i havn. De uoppdagede gassressursene i nordområdene antas i det vesentlige å tilhøre Russland. Kompetanse fra en krevende norsk sokkel gjennom 40 år gjør norske selskaper aktuelle som samarbeidspartnere i utviklingen av ressursene i nordområdene. Russland representerer også muligheter for norske petroleumsaktører. Dette fordrer kunnskap om russisk petroleumsforvaltning og -politikk og russisk næringsliv, noe programmet har som mål å bidra til.

Meld. St. 28 (2010–2011) En næring for framtida - om petroleumsvirksomheten, og Meld. St. 7 (2011 – 2012) Nordområdene, visjon og virkemidler, samt Norges forskningsråds Reviderte forskningsstrategi for nordområdene (forskning.nord.to) 2011 – 2016, utgjør til sammen den politiske rammen for dette programmet.

Programstyret definerer de faglige og strukturelle målsettinger for PETROSAM2.

Faglig mål er å videreutvikle kompetanse om samfunnsmessige forhold relevant for strategi- og politikktutforming hos norske myndigheter og næringsliv i petroleumssektoren. Kompetanseoppbyggingen skal foregå med tett brukerinvolvering.

Strukturelt mål vil være at det gjennom programmet bygges opp stabile og kompetente forskningsmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor de temaområdene programmet omhandler og bidra til den løpende norske samfunnsdebatten. PETROSAM 2 skal knytte forskningens nytteverdi nært til brukerne.

Programmets faglige hovedprioriteringer vil bli konsentrert om:

- Forvaltning av petroleumsressursene på norsk sokkel
- Utviklingen i sentrale petroleumsregioner: Russland og Arktis / nordområdene.

Programperioden vil vare fra 2013 til 2018. Handlingsrettet forskning med aktiv involvering av brukere (myndigheter, øvrige aktører i offentlig sektor, organisasjoner, olje-, og leverandørselskaper) vil bli prioritert.

Programmet vil utlyse en andel av samlede midler som kompetanseprosjekter for næringslivet, KPN (se punkt 4), for å ivareta brukerinteresser best mulig.

Programstyret ble oppnevnt 7. februar 2013 av Divisjonsstyret for Forskningsrådets divisjon for energi, ressurser og miljø.

Programmet utlyste første del av midlene sine med frist 4. september 2013.

To påfølgende utlysninger planlegges hhv. våren 2014 og våren 2015.

Årlig budsjett fra 2013 vil være 14,5 millioner kroner finansiert av OED med bidrag fra Utenriksdepartementet og Statoil.

2. Bakgrunn og strategiske perspektiver

Programmets historie

Den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen i Norge startet tidlig på 1980-tallet med programmet Olje og samfunn, og fortsatte i programmene PETRO og PETROPOL I og II. Fra 2007 fikk det benevnelsen PETROSAM, som varte fram til utgangen av 2012. Forskningen har foregått i regi av Norges Forskningsråd og det er bygget opp kompetanse på mange områder innen samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning. Resultatene har fortløpende blitt formidlet ved artikler, webpublisering, rapporter, bøker og i konferanser med brukere og myndigheter, i Norge og i andre land.

Begrunnelsen for å videreføre den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen er petroleumsvirksomhetens betydning for Norge.

Strategisk perspektiv I: Forvaltningen av ressursene på norsk sokkel

De samlede investeringene i pågående prosjekter på norsk sokkel i 2011 var på 125 mrd. kroner (FAKTA 2012 – Norsk petroleumsvirksomhet, OED). Samme år ble Norge også utvidet med 87 000 km² ny sokkel ved at Norge og Russland ble enige om delelinjen i Barentshavet.

På tross av nye store funn og investeringer som revitaliserer eldre felt i Nordsjøen og Norskehavet, er tendensen likefullt fallende norsk oljeproduksjon når man betrakter utviklingen over flere år. Man regner at hittil er ca. 36 prosent av de forventede oljeresursene på norsk sokkel produsert. Fallende oljeproduksjon følges av økende produksjon av naturgass. De gjenværende olje- og gassressursene representerer et stort potensiale for verdiskaping i mange år fremover.

Norske myndigheter ønsker å vedlikeholde verdiskapingen på sokkelen gjennom måten den forvaltes på. Programmet skal bidra med forskning som belyser økonomiske og forvaltningsmessige perspektiver, spesielt rammebetingelser og regulering som utgjør oppstrøms forvaltning av petroleumsressursene. Det vil også forskes på andre forhold som påvirker netto verdiskaping, herunder temaer knyttet til kostnadsnivå og innovasjon.

Videre er det aktuelt å inkludere nedstrøms temaer som omhandler markeder og prisutvikling. Internasjonale energimarkeder påvirkes både av økonomiske, politiske og teknologiske endringer. Endringene skjer for det meste gradvis, men i noen tilfeller skjer de raskt og med stor styrke. Innenfor ukonvensjonelle petroleumsprodukter har amerikansk produksjon av skifergass og skiferolje blitt kommersielt tilgjengelig i stort omfang de senere årene. LNG-teknologien gjør eksport av gass inkludert skifergass og annen ukonvensjonell gass til verdensmarkedene mulig. Mulighetene for endringer i amerikansk energipolitikk og USAs rolle i verdens energimarkeder er betydelige. Blant annet vil EUs energipolitikk kunne bli endret som svar på slike utviklingstrekk.

I sum har dette potensiale for betydelige industrielle, markedsmessige og geopolitiske virkninger for energibransjen generelt - og også for lokale og globale miljøspørsmål. Norge kan i stor grad bli berørt av disse endringene, noe programmet skal ta opp i seg.

Med hensyn til kompetanseoppbyggingen om den langsiktige utviklingen i europeiske energimarkeder vil PETROSAM2 finne sin avgrensning mot andre forskningsprogrammer, se pkt. 7.

Det er også ønskelig at det forskes på petroleumssektoren sett i et større perspektiv, der en belyser petroleumssektorens rolle i norsk økonomi og samfunn.

Strategisk perspektiv II: Utviklingen i sentrale petroleumsregioner: Russland og Arktis / nordområdene

Verdens petroleumsmarkeder er i endring, og aktørbildene er sammensatte. Flere sentrale petroleumsproduserende land og regioner preges av en politisk og forretningsmessig kultur vi ikke kjenner i vest-europeisk sammenheng. Ikke minst gjelder dette Russland, som utgjør en av verdens viktigste regioner i petroleumssammenheng, og som i tillegg er vår naboregion.

Det er et mål for programmet å øke kunnskapen om utviklingen i energirelaterte temaer i Russland. Tre områder er utpekt som fokusområder: (i) Russland som arena for utenlandske energiselskaper, (ii) Drivere bak og forhold for russisk energieksport og (iii) Energiutviklingen spesielt i de russiske nordområdene.

Norske myndigheter ønsker å utvikle Barentshavet som en ny norsk petroleumsprovins, innenfor de rammer som Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten trekker opp. I nordområdene / Arktis møtes imidlertid flere lands interesser og krav, og oppmerksomheten om regionens ressurser og muligheter øker internasjonalt. En rekke strategiske og næringspolitiske interesser gir et sammensatt bilde, ikke minst ved at nye aktører kommer til og at det kan knytte seg ulike interesser til næringsveier som fiskeri, sjøtransport og petroleumsvirksomhet. Kunnskap om samvirke mellom næringer, samt håndtering av næringsmessige konflikter og motsetninger, er relevant for programmet å frambringe.

Programmet skal fokusere på næringsøkonomiske og forvaltningsrelaterte aspekter rundt offshore petroleumsvirksomhet i nordområdene / Arktis. Forskning bør trekke på erfaringer gjort i andre nordlige petroleumsprovinser og tilhørende forvaltningsregimer.

Geopolitisk analyse og kunnskap om andre land og selskapers strategier blir vesentlig for norske petroleumsaktører både i planlegging og utøvelse av petroleumsaktivitet i nord og i samarbeid med Russland – men også med andre land. Petroleumsressursene er videre grenseoverskridende og strekker seg ut av norske og inn i russiske områder.

Oppsummert:

Bakgrunnen for opprettelse av PETROSAM2 er Norges behov for mer kunnskap om;

- forhold hjemme og ute med relevans for verdien av, og forvaltningen av, de norske ressursene,
- utviklingen av norsk petroleumsvirksomhet i alle deler av norsk sokkel,
- norsk deltakelse i petroleumsvirksomhet utenfor landets grenser.

3. Programmets målsettinger

Faglig og strukturelt mål

Programmet skal kanalisere forskningsmidler til utvalgte faglige temaområder for å utvikle langsiktig og strategisk samfunnsvitenskapelig kompetanse i Norge, med klar relevans til norsk petroleumsaktivitet.

Det strukturelle målet er at programmet skal videreutvikle stabile, varige og kompetente forskningsmiljøer. Ambisjonen er sterke fagmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor de temaområdene programmet omhandler og som kan bidra aktivt i den norske samfunnsdebatten.

Samarbeids- og enkeltprosjekter

Programmet skal stimulere til flerfaglighet og samarbeid mellom ulike samfunnsvitenskapelige disipliner, men det skal allikevel være åpent for så vel større forskerprosjekter med flere deltakere som mindre prosjekter og enkeltstående søknader.

Eventuelle tverrfaglige prosjekter bør være forankret i, og koordinert av, utvalgte forskningsmiljøer som gis hovedansvar for forskningen, samt for store deler av formidlingen. En koordinering og konsentrering i forskernettverk mener programstyret kan sikre kontinuitet i miljøene, bidra til nødvendig flerfaglighet og sikre at forskningen over tid blir kumulativ.

Rekruttering

Det forutgående PETROSAM har gitt et forventet bidrag til forskerutdanning, sammenlignet med andre programmer av tilsvarende størrelse målt i finansiering (Damvads evalueringsrapport, januar 2012). Allikevel ønsker man med PETROSAM2 å øke forskerutdanningen, bla. ved å forsøke å trekke inn et større tilfang av samfunnsvitenskapelige disipliner i programmet, og ved å la større deler av forskningsporteføljen hvile på yngre krefter enn hittil.

Internasjonalt samarbeid

Forskningsrådet har som mål å styrke internasjonaliseringen av norsk forskning. Deler av programmets fokus på petroleumsproduserende regioner er også utenfor Norge og/eller på områder hvor mange land har interesser. Energipolitikk har klare internasjonale og geopolitiske aspekter, og petroleumsvirksomheten er en internasjonal næring. Av dette følger at programmet skal bidra til å oppfylle Forskningsrådets internasjonale strategi.

4. Brukerrelevans og brukermedvirkning

PETROSAM2 er et handlingsrettet program. Det betyr at forskningen må være relevant for industri og forvaltning. Dette er vektlagt ved utformingen av programmet, og vil også være det ved utvelgelse av forskningsprosjekter og i gjennomføringen av programmet.

En andel av midlene vil bli utlyst som kompetanseprosjekter for næringslivet (KPN), som skal bidra til næringsrettet forskerutdanning og langsiktig kompetanseoppbygging i norske forskningsmiljøer, innenfor faglige temaer med stor betydning for utviklingen av næringslivet i Norge. Bedriftene, forvaltningsinstitusjonene og/eller bransjeorganisasjonene som medvirker kan vise at deres framtidige produksjon, produkt- eller tjenesteutvikling vil ha behov for kompetansen som bygges opp i prosjektet, og brukerorganisasjonene bidrar aktivt i styringen av det. Søknaden skal være strategisk forankret i søkerinstitusjonen.

KPN omfatter normalt doktorgradsutdanning. Forskningsrådets støtte til prosjektet kan ikke overskride fire ganger brukerorganisasjonenes kontantbidrag. Finansieringen i slike prosjekter vil normalt innebære delt ansvar mellom Forskningsrådet og brukerorganisasjonene på henholdsvis 80 og 20 prosent.

Lenke til Forskningsrådet.no

http://www.forskningsradet.no/no/Kompetanseprosjekt_for_neringslivet/1253963327832

Det skal kommuniseres og formidles fra programmets aktiviteter på en rekke nivåer overfor brukere og offentligheten, se punkt 5.

Og for å knytte brukere og forskere sammen for gjensidig nytte bør begge grupper vurdere å ta hverandre med inn i respektive og bransjevise konferanser og møteplasser, også punkt 5.

5. Kommunikasjon og formidling

Programmet skal ha god kommunikasjon med målgrupper: politiske myndigheter, næringsliv, media og samfunn. Forskningsmiljøene bør markere seg i den offentlige debatt.

Arenaer for møter mellom forskere og brukere

Forskere og brukergrupper (myndighetene og næringslivet) skal invitere hverandre regelmessig til relevante møter og konferanser. Slik faglig og direkte kontakt kan gjøre veien kort mellom forskningsbasert kunnskap og policyutforming hos brukere, samt å gi impulser fra brukere til forskningsmiljøene. Det skal avholdes en sluttkonferanse i 2018. Det skal når det er hensiktsmessig og faglig utbytterikt arrangeres felles møter, seminarer og/eller konferanser med andre programmer. NORRUSS kan peke seg ut som særlig aktuelt. Slike møteplasser kan også bidra til å knytte ulike brukergrupper sammen og gi forskningen en større bredde.

Publisering og øvrig formidling

Forskningsresultater skal publiseres i internasjonale fagfelleverderte tidsskrifter og gjennom norske og utenlandske forlag. Videre skal resultater og annen relevant informasjon også formidles effektivt overfor brukergruppene og allmenheten. Programmets prosjekter skal derfor markere seg i den offentlige debatten gjennom media; Intervjuer og artikler, bruk av sosiale medier som f.eks. Twitter og LinkedIn. Alle prosjektsøknader skal inneholde en plan for slik faglig og brukerrettet formidling og kommunikasjon.

PETROSAM2-møteplass på Internett

Forskningsmiljøer som tildeles midler gjennom programmet kan sammen skape en PETROSAM 2-nettside på Internett, tilgjengelig for alle. Dersom gjennomført bør ett av forskningsmiljøene ha administransvar. NFRs programnettside for PETROSAM2 vil i så fall bli lenket til nettsiden. Forslag til informasjon som kan formidles er;

- Opplysninger om forskere/prosjektdeltakere med angivelse av fagområde, institusjonstilknytning og kontaktopplysninger
- Løpende nyheter om forskningsresultater (ingresser med lenker). Det blir stilt krav om at alle fagartikler skal være fulgt av et kort, allment tilgjengelig sammendrag på norsk, som skal publiseres sammen med fagartikkelen
- Informasjon om disputaser, bokutgivelser, undervisningsmaterieell og andre relevante milepæler
- Informasjon om møteplasser, konferanser, seminarer og foredrag i regi av forskere tilknyttet PETROSAM2, og evt. andre relevante arrangementer relevant for programmets ulike fagfelt.

Dersom en felles nettside ikke etableres vil slik informasjon og forskningsformidling bli gitt på Forskningsrådets programnettside for PETROSAM2.

Kommunikasjonsplan

Forskningsrådet skal utvikle årlige kommunikasjonsplaner, som et vedlegg til handlingsplanen. Kommunikasjonsplanene vil bygge på punkter nevnt over, samt på Rådets mal for kommunikasjonsplaner.

Programmet vil for øvrig arrangere seminarer, konferanser og programstyreseminarer når det er hensiktsmessig, både alene og i samarbeid med andre forskningsprogrammer.

6. Budsjet

Programmet vil være virksomt i perioden 2013-2018.

OED har gitt tilsagn om årlige tilskudd på 10 millioner kroner.

Utenriksdepartementet har gitt tilsagn om årlige tilskudd på 2,5 millioner kroner.

Statoil har gitt tilsagn på 2 millioner kroner årlig i fem år.

7. Koordinering med andre forskningsprogrammer og virkemidler

PETROSAM 2 er det eneste samfunnsvitenskapelige programmet i Forskningsrådet som omfatter spørsmål knyttet til Norge som petroleumsnasjon. Programmet har grenseflater mot andre programmer i Forskningsrådet.

Blant disse er:

- Russland og nordområdene/Arktis (NORRUSS)
- Polarforskningsprogrammet (POLARPROG)
- Havet og kysten (HAVKYST), inkludert Langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten (PROOFNY)
- Stort program energi (ENERGIX)
- Program for kommersialisering av CO₂-håndtering (CLIMIT)
- Økt verdiskaping i naturgasskjeden (GASSMAKS)
- Stort program for petroleumsforskning (PETROMAKS2)
- Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI)
- Maritim virksomhet og offshore operasjoner (MAROFF)

Under følger korte kommentarer om de mest beslektede programmene;

NORRUSS omfatter to satsingsområder, begge med henblikk på norske interesser:

- utfordringer og muligheter i nordområdene. Russlands forhold til omverdenen, og
- utvikling i Russland – politikk, økonomi og samfunn. NORRUSS kan ha koblinger mot PETROSAM 2.

ENERGIX støtter forskning på fornybar energi, effektiv energibruk, energisystem og energipolitikk. Sistnevnte område har tydeligst grenseflate mot PETROSAM2.

Temaområdet dekker energi- og miljøpolitikk og offentlige virkemidler i nasjonal og internasjonal kontekst; kunnskap om energimarkedet i Norge, Norden og Nord-Europa, samt utviklingstrekk i energibruk.

PETROMAKS2 legger bl.a. til rette for forskning og teknologiutvikling for økt utvinning fra felt i drift og leting i umodne områder. Programmet åpner for tverrfaglig forskning knyttet til historiske, kontekstuelle, kulturelle, teknologiske og juridiske perspektiv knyttet til sikkerhet i norsk petroleumssektor. Her finnes grenseflater mot PETROSAM 2.

GASSMAKS har som mål å øke verdiskaping i naturgasskjeden. Programmet finansierer ikke samfunnsvitenskapelig forskning. PETROSAM 2 vil kunne bidra med kunnskap som kompletterer forskningen innenfor GASSMAKS.

De tre samfunnsvitenskapelige forskningsentrene for miljøvennlig energi (FME`ene) arbeider innenfor områder som til dels er overlappende/sammenfallende med ENERGIX. De skiller seg fra PETROSAM 2 ved alle å være rettet mot klimapolitikk og -økonomi, fornybar energi og CO2-fangst og har således ingen direkte overlapp med PETROSAM 2.

Når det er hensiktsmessig vil PETROSAM 2 søke å koordinere sine aktiviteter med andre forskningsprogrammer for å oppnå god arbeidsdeling og godt samspill. Programmet vil få en egen nettside.

8. Organisasjon

Programstyret for PETROSAM2 ble oppnevnt av Divisjonsstyret for energi, ressurser og miljø 7. februar 2013.

Programstyret består av følgende medlemmer;

Frode Mellemvik (leder)

Erik Mathias Dugstad

Werner Karlsson

Kristine Offerdal

Ole Gunnar Austvik

Petter Nore

Thina M. Saltvedt

Anita Stenhaug

Gunhild Gjørsv Hoogensen (vara)

Ole Christian Juvkam (vara)

Programstyret for PETROSAM2 forvaltes under og rapporterer til styret for Divisjon for energi, ressurser og miljø via divisjonens direktør og avdelingsdirektøren i Avdeling for petroleum. Innsatsen til programstyret er av strategisk art. Programsekretariatet vil ligge i Norges forskningsråd. Arbeidet med programmet administreres av en programkoordinator som bistår med å gjennomføre beslutningene til programstyret, og som utfører daglige oppgaver.

Aktivitetene til programstyret og programadministrasjonen skal alltid være i samsvar med planene og de etablerte målene for programmet godkjent av Divisjonsstyret, samt med de generelle prinsippene og retningslinjene for iverksettelse, administrering og avslutning av forskningsprogrammer og andre aktiviteter fastsatt av Forskningsrådet.